

Dramaturgul și izvoarele misiunii sale

În ultima vreme, după o îndelungată stagnare, sîntem martorii unei înfloriri a dramaturgiei maghiare din România. E un fapt pe care-l semnalăm ca un fenomen organic legat de contextul întregului peisaj al literaturii dramatice din țara noastră. A irupt pe scenă — atît pe scena autohtonă cît și peste hotare, mai precis la Budapesta — mai cu seamă piesa cu temă istorică, Geza Paskandi, după *Vendegseg (În ospetie)* a scris, continuînd drama anterioară, (și după alte lucrări, dar socotesc aceasta cea mai importantă) *Rejtekhaly (Ascunzătoarea)*, pentru al cărei mesaj deosebit de actual, și-a ales drept cadru revoluția burgheză din Franța. Apoi, Istvan Kocsis (unul dintre cei mai talentați scriitori ai tinerei generații, recent premiat al Asociației Scriitorilor din București) învie dramatic în monologurile sale tipuri ca Bolyai, Martinuzzi etc. Inspirațiile sale deloc tradiționaliste, dar nici neapărat novatoare, au un aer de „teatru de cameră“, discutat de critică, din perspectiva renunțării la canoanele de bază ale scenei, dar vrednic de apreciat pentru modul consecvent și angajant în care își exprimă cerințele proprii structuri interioare; e ceea ce se întîmplă, pe alt plan, și cu Daniel Veress, și acesta adesea criticat, dar pentru viziunea lui dramatică tradiționalistă.

De fapt, cele două dileme posibile pentru care cei doi scriitori sînt puși (de critică) în cumpănă — și anume, surprinderea fenomenelor istorice în legitatea lor obiectivă sau folosirea lor ca pretext pentru exprimarea unor stări de lucruri actuale — sînt dezlegate chiar de public. Nu se poate spune același lucru despre lucrările lui Tamas Deak, pe care publicul român l-a cunoscut tot prin intermediul unei piese premiate: *Hadgyakort (Manevrele)*. Dar modul de a verifica un pudding bun este să-l mîncîci; al unei lucrări dramatice este scena. Scrierilor lui Tamas Deak — cuprinse în cele două volume de teatru nu de mult apărute — modul spiritual axiomatic al replicilor sale și, înainte de toate, faptul că atacă problemele etice fundamentale ale existenței noastre social-umane, ar merita, desigur, o mai mare atenție din partea teatrelor.

Mai toți colegii pomeniți mai sus se risipesc în multe genuri: dramaturgie, eseistică, poezie; unii au abordat chiar romanul. Tibor Balint, de pildă, unul dintre cei mai de seamă romancieri din țara noastră, a dramatizat — și lucru rar: cu succes — propriul său roman *Zokogo majour (Maimuța plîngătoare)* și a cucerit publicul clujean.

Nu putem, desigur, trece sub tăcere faptul că există și căderi onorabile și succese ieftine. Nu acestea însă profilează stadiul și perspectivele dramaturgiei noastre de limbă maghiară. Nici faptul că izbînzile ei recente au fost cucerite cu evocări istorice. Alături de eroii trecutului sînt toate speranțele că vor urca pe scenă și eroii zilelor de azi. Dar, atenție! Nici dramaturgia de inspirație istorică nu înseamnă prin ea însăși o dramaturgie evazionistă. Ar fi să vulgarizăm. La spectacolul *În ospetie* de Paskandi am participat la acțiune tot atît de intens ca și eroii săi din secolul XVI. Tema, timpul acțiunii în sine, nu pot constitui o măsură artistică. Și conflictele actuale, nu prin „happy-end“, prin formule didactice și prin alte soluții conformiste — pre-judecată, depășită, a anilor '50 — se pot rezolva. Dovadă, de pildă, piesele lui D. R. Popescu. Intervenția autorilor în problemele de importanță vitală ale vieții noastre publice își trage seva din aceleași izvoare ale misiunii lor cetățenești, fie că, pentru a-și rosti mesajul, ei își aleg eroii din istorie sau chiar din mitologie, fie din realitățile imediate. Totul este să ne aflăm în fața unor talente autentice. Nu în fața unor simpli doritori de a acapara scena cu experiențe sterile, goale de orice conținut, și mai ales văduvite de acel mesaj zguduitor, în stare să contribuie la formarea conștiinței sau măcar de unul care să poată fi și... greșit înțeles. Dar aceasta este o altă latură a problemei. Despre ea s-a vorbit la Conferința națională a scriitorilor. Și, de bună seamă, se va mai vorbi încă. În contabilitate, conturile pot fi închise. În artă, nu! Slavă domnului!